

trek & travel

SŁOWACKI RAJ

PRZEŁOM HORNADU

JASKINIA LODOWA

TOMASZOWSKI WIDOK

WĄWÓZ SUCHA BIAŁA

SPISKI ZAMEK

ERGO
HESTIA

Autor przewodnika: Krzysztof Magnowski

Redaktor prowadzący: Łukasz Karolewski

Redakcja: Anna Pańczyńska

Opieka techniczna: Katarzyna Leja

Skład: Katarzyna Radkowiak

Projekt graficzny serii: Sabina Suchy

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne zostały wykorzystane za zgodą shutterstock.com

Opracowanie kartograficzne: Jan Leja (mapy i profile tras),
Krzysztof Trojan (mapy okładowe)

Źródło pochodzenia danych kartograficznych: OpenStreetMap.org

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz Helion SA dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz Helion SA nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Helion SA

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <https://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/beslr1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

978-83-283-7386-0

Copyright © Helion SA, 2021

• Kup książkę• Poleć książkę• Oceń książkę	• Księgarnia internetowa• Lubie to!• Nasza społeczność

SPIIS TREŚCI

	ZDOBĄDŹ I POZNAJ	8
	 trek	14
	SŁOWACKI RAJ W PIGUŁCE	16
	O PRZEWODNIKU	18
	OPIS KRAJONAWCZY	20
	TOPOGRAFIA	21
	PRZYRODA	22
	CZŁOWIEK W SŁOWACKIM RAJU	29
	PRZYGOTOWANIE DO TREKKINGU	32
	MAPY	33
	SZLAKI	33
	NOCOWANIE	35
	UZUPEŁNIANIE WODY I ŻYWNOSCI	35
	POGODA	36
	POMOC MEDYCZNA	36
	TRASY TREKKINGOWE	37
	PRZEŁOM HORNADU	39
	PONAD PRZEŁOMEM HORNADU	47
	SUCHA BIAŁA	55
	WIELKI SOKÓŁ	63
	KLASZTORZYSKO I MAŁY KISEL	69
	PRZEZ WĄWÓZ WIELKI KISEL	77

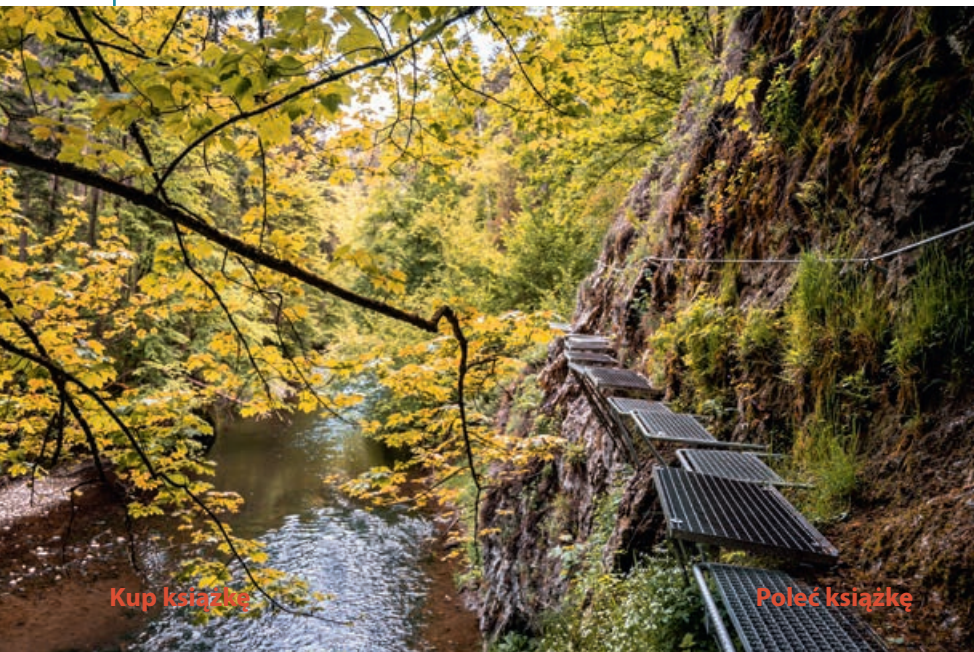
7	PRZEZ DOLINĘ BIAŁEGO POTOKU	85
8	NA PRZEŁĘCZ CZARCIA GŁOWA	91
9	ZEJMARSKI JAR I GAWRONIA SKAŁA	97
10	POŁUDNIOWYM SKRAJEM SŁOWACKIEGO RAJU	105
	TRASY DODATKOWE	111
	KLASZTORNY JAR	112
	PIECKI	113
	SOKOLA DOLINA	114
	FERRATA KISEL	115
	travel	116
	SŁOWACJA W PIGUŁCE	16
	O REGIONIE	120
	GEOGRAFIA	120
	HISTORIA	123
	ZABYTKI	133
	LUDNOŚĆ	139
	ATRAKCJE REGIONU	143
1	POPRAD	144
2	SPISKA SOBOTA	148
3	WIELKA ŁOMNICA	152
4	LUBICA	153
5	KIEŻMARK	154
6	WIERZBÓW	163
7	GANDWCE	164
8	SPISKI SZCZAWNIK	166
9	BETLANOWCE	168
10	HRABUSZYCE	169

11	SPISKI CZWARTEK	170
12	DRAWCE	172
13	LEWOCZA	173
14	MARIAŃSKA GÓRA NAD LEWOCZĄ	182
15	SPISKI HRHÓW	182
16	NOWA WIEŚ SPISKA	184
17	SANS-SOUCI	189
18	MARKUSZOWCE	190
19	MARKUSZOWSKI SKALNY GRZYB	192
20	CHRAST NAD HORNADEM	192
21	SIWA BRODA	193
22	SPISKA KAPITUŁA	194
23	SPISKIE PODGRODZIE	198
24	ZAMEK SPISKI	199
25	DREVENÍK	202
26	ŽEHRA	203
27	HODKOWCE	204
28	SPISKIE WŁOCHY	206
29	DOBSZYŃSKA JASKINIA LODOWA	208
30	KANION STRATEŃSKI	210
31	STRATENÁ	210
32	LINIA KOLEJOWA ČERVENÁ SKALA – MARGECANY	211
33	PALCMANSKÁ MAŠA	212
34	DOBSZYNA	212
35	BETLIAR	214
36	ROŽNIAWA	215
37	KRASNA HORKA	219
38	KRASNOHORSKIE PODGRODZIE	221
	INFORMACJE PRAKTYCZNE	222
	INDEKS	235

ZDOBĄDŹ I POZNAJ

PRZEŁOM HORNADU

Jeden z najefekowniejszych przełomów rzecznych w Europie. Tylko dla odważnych – długie odcinki trasy wiodą po podestach umieszczonych na skałach wysoko nad nurtem wody.

Kup książkę

Poleć książkę

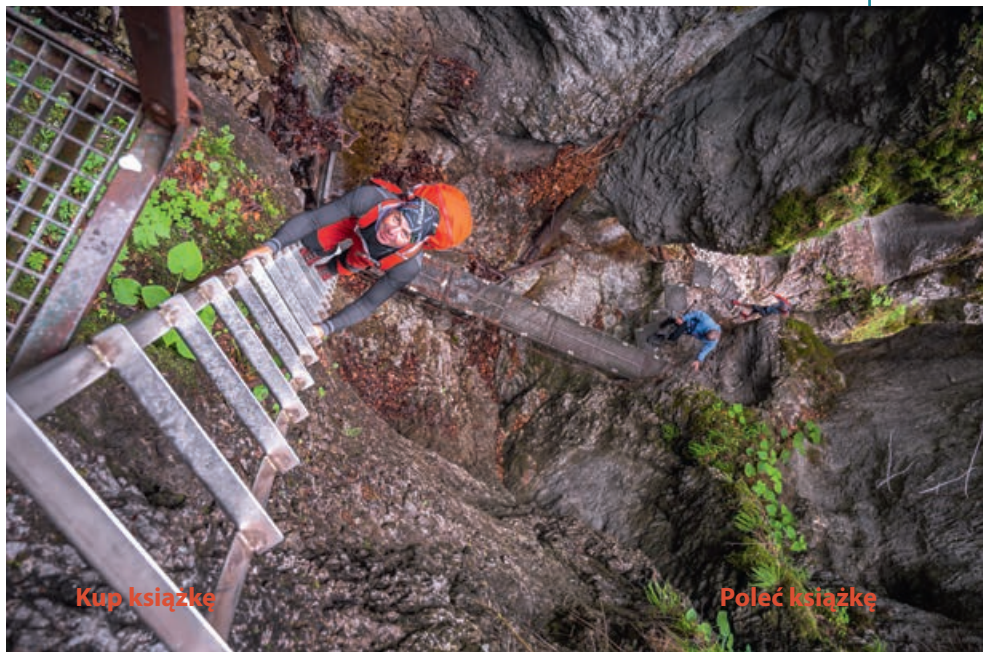

TOMASZOWSKI WIDOK

Potężna platforma skalna zawieszona pionowo 146 m nad nurtem Hornadu, z której roztaczają się wspaniałe widoki na zalesione grzbiety Stowackiego Raju i w stronę Tatr.

WĄWÓZ SUCHA BIAŁA

Przepiękny kanion z zapierającymi dech wodospadami, wąskimi korytarzami i różnorodnymi formami skalnymi, przez który przechodzi się po podestach i wysokich, umieszczonych pod różnymi kątami drabinkach.

Kup książkę

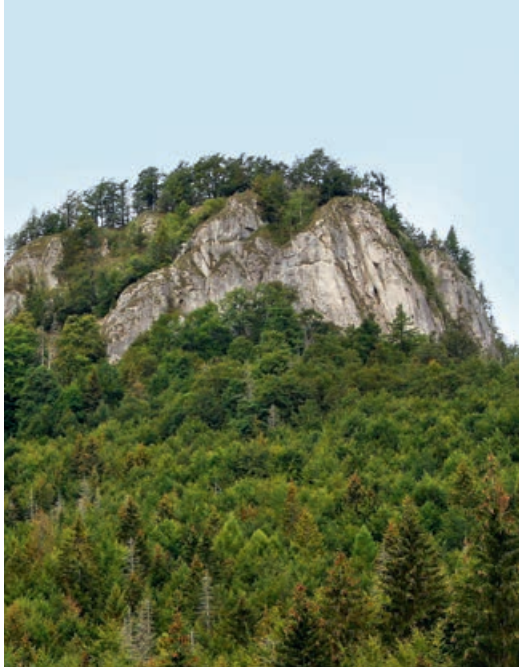
Poleć książkę

GAWRONIA SKAŁA

Szczyt z masywną skałą na wierzchołku będącą najlepszym punktem widokowym w Słowackim Raju. Z żadnego innego miejsca nie da się ogarnąć wzrokiem tak dalekich przestrzeni.

DOBSZYŃSKA JASKINIA LODOWA

Stynna jaskinia o specyficznym mikroklimacie, dzięki któremu przez cały rok utrzymują się w niej olbrzymie masy lodu tworzące fantastyczne krajobrazy.

Kup książkę

Poleć książkę

SPISKA SOBOTA

Niegdyś ważny ośrodek miejski, dziś dzielnica na obrzeżu Popradu z doskonale zachowaną, malowniczą starówką. A na niej gotycki kościół z pięknymi ołtarzami i dawne kamienice bogatych mieszczan.

ZESPÓŁ BUDYNKÓW EWANGELICKICH W KIEŻMARKU

Kompleks składający się z barokowego kościoła artykularnego (jednej z największych drewnianych świątyń w Europie), „nowego” kościoła z mauzoleum węgierskiego bohatera narodowego oraz gimnazjum ze wspólną, dawną biblioteką.

Kup książkę

Poleć książkę

KOŚCIÓŁ ŚW. JAKUBA W LEWOCZY

Świątynia, w której można się przenieść w czasie o 500 lat – tak znakomicie zachował się w niej zespół późnogotyckich malowideł ściennych, ołtarzy i innych elementów wyposażenia. Perłą sztuki europejskiej jest ołtarz główny stworzony przez genialnego Pawła z Lewoczy.

[Kup książkę](#)

[Poleć książkę](#)

SPISKA KAPITUŁA

„Spiski Watykan”, położone na wzgórzu, otoczone murami kościelne miasteczko z późnoromańskim kościołem pełnym wspaniałych zabytków, pałacem biskupim oraz renesansowymi i barokowymi domami kanoników.

SPISKA ZAMEK

Spektakularne ruiny najpotężniejszej warowni Słowacji (i jednej z najrozleglejszych w całej Europie) wznoszące się na trawertynowym wzgórzu w pobliżu efektownych form skalnych.

6

PRZEZ WĄWÓZ WIELKI KISEL

A

LETANOWCE

TRANZYT

B

LETANOWSKI MŁYN

19,6 km

C

KLASZTORZYSKO

882 m

D

WIELKI KISEL

E

WĘZEL SZLAKÓW POD BISKUPIMI CHYŻKAMI

6.30 h

F

KRZYŻÓWKA GLAC

ŚREDNIA

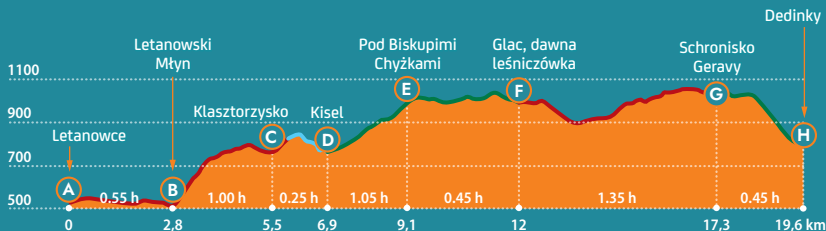
G

SCHRONISKO GERAVY

H

DEDINKY

Jest to długa trasa umożliwiająca przejście w poprzek masyw Słowackiego Raju, od miejscowości położonej u jego północnego krańca przez przełomową dolinę Hornadu oraz płaskowyże Glac i Gerawy do głównego ośrodka turystycznego w południowej części gór. Najefektowniejszy (i najtrudniejszy) odcinek trasy prowadzi wąwozem Wielki Kisel.

Początek szlaku czerwonego znajduje się przy stacji kolejowej na skraju miejscowości **A Letanowce** (Letanovce). Powstała ona w poł. XIII w. Przez kilka wieków była częścią majątków Zamku Spiskiego. W centrum wsi, na północ od stacji, stoi kościół Wszystkich Świętych. Wzniesiono go równocześnie z powstaniem wsi i następnie kilka razy przebudowano; obecny kształt uzyskał w XVIII w. Szlak prowadzi asfaltową drogą biegnącą między polami widokowym grzbietem do podnóża Słowackiego Raju. Na skrzyżowaniu z rowerową Spiską magistralą (Križne cesty) mijamy samotny krzyż. Na końcu szosy, 40 min od stacji, jest niewielka zatoczka, gdzie można zaparkować samochód. Do niedawna było tutaj osiedle rromskie. Jego mieszkańcy żyli w straszliwych warunkach, w pozbawionych podstawowej infrastruktury, prymitywnych domach. Idący tędy turyści nieraz byli nagabywani przez rromskie dzieci. W latach 2010–13 dla tutejszej społeczności powstało nowe, murywane osiedle przy drodze ze Spiskiego Czwartku do Hrabuszyc; stare, przypominające slumsy zabudowania rozebrano. Odtąd idziemy drogą utwardzoną. Po chwili, przy rozgałęzieniu Pri Starej horárni, wybieramy lewą odnogę i wchodzimy w las. Z lewej strony schodzi szlak żółty. Mijamy pompę, z której można zaczerpnąć wody, i docieramy do Przetomu Hornadu.

Doszliliśmy do miejsca zwanego **B Letanowskim Młynem** (Letanovský mlyn, zob. trasa 1). Idąc w prawo szlakiem niebieskim, po chwili dotrze się do niewielkiego sezonowego baru. My skręcamy w lewo i przechodzimy przez most Kartuzów. Na polance z widokiem na skalne ściany stoi wiata z ławkami. Znaki niebieskie biegną dalej wzdłuż Hornadu, czerwone natomiast (którymi dalej podążamy) odbijają na wprost wiaty w prawo na kamienistą

Križne cesty

ścieżkę pnącą się stromo do góry. W niektórych miejscach przejście po skalistym zboczu ukatwiają łańcuchy. Po 35 min podejścia teren wypłaszcza się, a szlak wychodzi na grzbietową drogę. Na wprost widoczny jest przekaźnik na szczycie Čertovej sihot', z prawej Kotlina Hornadu i za nią Tatry Wysokie. Docieramy na skraj dużej polany, na początku której z prawej strony dochodzą znaki zielone z Klasztornego Jaru.

Jesteśmy na **C Klasztorzysku** (Kláštorskisko, zob. trasa 3). Możemy tutaj zregenerować siły w schroniskowym barze. Od schroniska idziemy za znakami niebieskimi drogą obok symbolicznego cmentarza; przez chwilę towarzyszy nam też szlak czerwony, który po chwili odbija w prawo. Powoli droga obniża się ku widniejącej po lewej dolinie Kiselu.

Minąwszy odbicie do Olbrzymiego Wodospadu (zob. trasa 5), docieramy do **D skrzyżowania szlaków Kisel** (Kysel', rázc.). Znaki niebieskie skręcają w prawo, wchodząc w Mały Kisel. My odtąd idziemy szlakiem zielonym przechodzącym na drugą stronę potoku w lewo. Wchodzimy w dolinę **Wielkiego Kisela** (Vel'ký Kysel). Na długości 1,75 km woda pokonuje w niej prawie 270 m różnicy wysokości. Po chwili ścieżka schodzi do koryta potoku; idąc wzdłuż niego, musimy kroczyć po kamieniach, przechodząc przez liczne zwalone pnie. W węższych miejscach przejście

ułatwiają drewniane platformy. Po 25 min od wejścia w dolinę docieramy do spadającego dwiema kaskadami z wysokości 5,5 m **Wodospadu Pavlasa** (Pavlasov vodopád). Nazwano go imieniem pierwszej znanej, śmiertelnej ofiary Słowackiego Raju, którą był Josef Pavlas, adwokat z Preszowa i członek tamtejszego oddziału Karpathenverein. Zginął on 13 maja 1926 r., próbując samotnie pokonać wąwóz Kisel. Po drewnianych drabinkach przechodzimy nad kaskadami i po chwili jesteśmy przy 10-metrowym **Wodospadzie Obrońców Przyrody** (Vodopád Ochrancov prírody).

6

PRZEZ WĄWÓZ WIELKI KISEL

Wielki Kisel

Na próg, z którego spadają wody wodospadu, wspinamy się po metalowej drabince i podestach. Następny próg i zwężenie również pokonujemy za pomocą podestów, tym razem drewnianych. Po kilku minutach jesteśmy w niewielkiej kotlinie zamkniętej skalnymi ścianami. Z lewej strony woda sączy się z omszeń obrastających kamienie,

a na wprost ze skały przegradzającej drogę spływa z wysokości 10 m **Wodospad Barykadowy** (Barikádový vodopád). Za pomocą drabinek i podestów wychodzimy nad jego kaskady. Odtąd potok płynie leniwie między drzewami. Szlak mija ujęte źródło i następnie wyraźnie wspina się do góry.

E Na **skrzyżowaniu szlaków Pod Biskupimi Chyżkami** (Pod Biskupskými chyžkami) skręcamy na utwardzaną drogę w lewo. Mijamy samotnie stojący dom służący dawniej myśliwym i leśnikom dóbr biskupich (m.in. jako skład materiałów do pobliskiej szkółki leśnej); od niego pochodzi nazwa wężła. Obok głównego budynku stał niegdyś drugi, mniejszy, w którym przyrządzano upolowaną zwierzynę. Niegdyś do biskupów spiskich należała spora część lasów Słowackiego Raju (oraz innych pasm górskich otaczających Kotlinę Hornadu). W wyniku powojennej reformy ziemskiej zostały one znacjonalizowane. W latach 1991–92 część lasów i obiektów zwrócono biskupstwu. Obecnie zarządza nimi w imieniu Kościoła stowarzyszenie Pro Populo. Po 10 min od wyjścia na leśną drogę dochodzimy do wylotu Doliny Sokolej. Szlak skręca tu w lewo. Drogą prosto doszlibyśmy do przepięknej, olbrzymiej Wielkiej Polany (Veľká pol'ana). By zachować bogactwo rosnących na niej gatunków roślin (i latających pomiędzy nimi motyli), jest ona wciąż regularnie koszona przez pracowników Parku Narodowego. W czasie 20 min osiągamy kolejne skrzyżowanie, Pod Bykárkou. Można stąd zejść stromo żółtym szlakiem do doliny Białego Potoku obok zbiornika Klauzy (zob. trasa 7). Nad doliną, na skalistym zboczu Bykárki, ok. 200 m od żółtego szlaku znajduje się nieudostępniona do zwiedzania **Jaskinia Niedźwiedzia** (Medvedia jaskyňa). Nazwa

Szlak pod Bykárką

GERAWY

Rozległy **płatkowiż Gerawy** (Geravy) od północy ograniczony jest wznoszącymi się nad doliną Białego Potoku szczytami Suche-
go Wierchu (Suchý vrch, 1121 m n.p.m.) i Czerwonej Skąty (Červená skála, 1109 m n.p.m.). Od południa opada stromym uskoki-
em Gaczowskiej Skąty (Gačovská skála, 1113 m n.p.m.) ku dolinom Gnilca i Białej Wody. Można tu znaleźć szereg form krasowych: ponorów, jam i przepaści osi-
ągających czasem kilkanaście metrów głąbo-
kości. Na południowym skraju, nad doliną Białej Wody, znajduje się jedyny udostępniony kanion w tej części Słowackiego Raju, urokliwy Zejmarski Jar (zob. trasa 9). Rosnący na płatkowiżu las poprzedzielany jest szeregiem kośnych polan i łąk.

Zejmarski Jar

pochodzi od odnalezionych w niej szczątków niedźwiedzi jaskiniowych sprzed 20–15 tys. lat. Jest to jedno z największych na Słowacji znalezisk kości tego wymarłego wraz z ustąpieniem epoki lodowcowej drapieżnika. Mająca prawie 500 m długości jaskinia ma dobrze rozwiniętą, różnorodną szatę naciekową. My od skrzyżowania idziemy wciąż zielonym szlakiem.

Na **F krzyżowce Glac – dawna leśniczówka** (Glac, býv. horáreň) skręcamy na polanie w lewo na szlak czerwony idący **Glacką Drogą** (zob. trasa 4). Po kilku minutach trakt tworzy serpen-
tynę, wyraźnie się obniżając. W dalszej części biegnie prawie płaskim terenem grzbietem łączącym płaskowyzę Glac i Gerawy (Geravy). Mijamy rozwidlenie Pod Suchym Wierchem (Pod Suchým vrchom), na którym znaki czerwone opuszczają Glacką Drogę (biegnie nią dalej szlak zielony schodzący do doliny Małych Zajfów). Idziemy, trawersując Suchy Wierch, i wchodzimy na skraj wypłaszczenia Geraw. Po 40 min od skrzyżowania z prawej strony dochodzą znaki żółte.

Szlak wychodzi na skraj dużej polany. Przechodzimy przez nią i po kilku minutach docieramy do **G schroniska Geravy**. Powstało ono przy górnej stacji wyciągu krzesetkowego z Dedinek wybudowanego w 1970 r. Funkcjonował on do 2010 r., od tamtej pory stoi nieużytkowany. Na długości 2 km wyciąg pokonywał przewyższenie 221 m. W pobliżu schroniska znajdują się ponory, do których wpływa woda wytryskująca następnie spod ziemi w Zejmarskiej Studni (zob. trasa 9). Na wprost schroniska, po drugiej stronie polany, utworzono niewątpliwą atrakcję dla dzieci (i nie tylko) – niewielką zagrodę dla dzików, strusi i królików.

6

PRZEZ WAWÓZ WIELKI KISEL

Idąc cały czas szlakiem zielonym, wkraczamy za schroniskiem w las. Docieramy do krawędzi masywu i przez chwilę idziemy wzdłuż niej. Przy wyciągu ścieżka skręca w lewo i zaczyna się strome, momentami skaliste zejście wzdłuż strumienia. 20 min marszu i wychodzimy na skraj polany przed Dedinkami. Po prawej stronie widoczne są skalne ściany pośród lasu porastającego

Gaczowską Skałą (Gačovská skala). Obok pensjonatu Pastierňa wkraczamy pomiędzy zabudowania Dedinek.

Minąwszy kościół Wniebowzięcia NMP z 1835 r., dochodzimy do węzła szlaków nad brzegiem Palcmanskej Mašy w centrum będących celem naszej trasy **H Dedinek**. Przed kościołem stoi budynek niewielkiego sklepu połączonego z barem. Jest tu też przystanek autobusowy. Miejscowość

Dedinky

powstała w 1933 r. z połączenia dwóch osad górniczych założonych w końcu XVII w.: Štefanovce i Imrichovce. Ich nazwy pochodzą od imion synów ówczesnego właściciela tych ziem, Štefana (Stefana) i Imricha (Emeryka) Csákových, pomiędzy których zostały rozdzielone rodzinne dobra. Osadnicy przybyli z Zamağurza Spiskiego; ich potomkowie noszą dziś nazwiska Lapšanský (Łapszański), Krempaský

(Krempaski) albo o polskim rodowodzie. Dedinky rozwinęły się jako miejscowość turystyczna po utworzeniu zbiornika Palcmańska Maša. Nad brzegiem jeziora powstały ośrodki wypoczynkowe i wypożyczalnie sprzętu wodnego.

DOJAZD I PARKING

W Letanowcach przydrożny parking położony jest na końcu szosy asfaltowej, przy szlaku prowadzącym przez Letanowski Młyn na Klasztorzysko. Można tu dotrzeć pociągiem – przez wieś biegnie linia z Popradu do Nowej Wsi Spiskiej. W Dedinkach samochód zostawimy w centrum, w okolicy kościoła na poboczu drogi bądź bardziej na południe, na parkingu przy drodze przed hotelem Priehrada Dedinky. Dojeżdżają tu autobusy z Nowej Wsi Spiskiej i Rožniawy. W Palcmańskiej Maży jest stacja kolejowa, z której do Dedinek dojdzie się w 20 min. W miesiącach wakacyjnych kursuje autobus z Dedinek do Nowej Wsi Spiskiej jadący w pobliżu Letanowiec.

WYŻYWIENIE

Posiłek można zjeść w barach schroniskowych na Klasztorzysku i płaskowyżu Gerawy. Kilka barów znajduje się w Dedinkach.

NOCLEGI

Nocleg znajdziemy na kwaterach prywatnych w Spiskich Tomaszwcach, po drodze w schronisku Gerawy (www.geravy.sk) oraz w kilku pensjonatach w Dedinkach.

11 SPISKI CZWARTEK

Obszar Spiskiego Czwartku (Spišský Štvrtok) był zamieszkały od najdawniejszych czasów. Na pobliskim wzgórzu **Myšia hôrka** odkryto archeologiczne ślady osady z czasów kultury Otomani (ok. 1500 r. p.n.e.) otoczoną potężnymi obwarowaniami, na które składały się mur wykonany z olbrzymich, nieobrobionych bloków kamiennych (bliski twierdzom powstającym w tym czasie na Krete i w Grecji), fosa i wał ziemny wzmocniony drewnianą palisadą. Wśród odnalezionych ruchomych artefaktów były wyroby ceramiczne, z kamienia, kości, brązu, srebra i bursztynu. W średniowieczu osada zwana także Wsią św. Władysława (łac. Villa sancti Ladislai; od jednego z królów węgierskich, będącego uosobieniem walecznego władcy i cnót rycerskich) była głównym ośrodkiem drobnoszlacheckiej społeczności spiskich kopijników, których zadaniem było bronić (w zamian za liczne przywileje) ziem Królestwa Węgier i stać zbrojnie na królewskie wezwanie. Swoją drugą, częściej używaną i obecnie oficjalną nazwę miejscowość zawdzięcza cotygodniowym targom.

KOŚCIÓŁ ŚW. WŁADYSŁAWA

Na wzgórzu w centrum wznosi się dominujący nad otoczeniem, widoczny z daleka kościół św. Władysława wybudowany w 2. poł. XIII w.; z tego okresu pochodzą późnoromańskie biforia w wieży oraz wczesnogotycka rozeta przy wejściu. Od 1668 r. świątynią opiekuje się zakon franciszkanów. Z ich inicjatywy na pocz. XVIII w. zbarokizowano wnętrze, wprowadzając nowe

elementy wyposażenia: ołtarz główny, dwa ołtarze boczne dedykowane świętym franciszkańskim (Franciszkowi z Asyżu oraz Antoniemu Padewskiemu), ambonę z 1721 r. i chrzcielnicę. W czasie prac restauracyjnych prowadzonych w końcu XIX w. wieżę zwieńczono smukłą iglicą posadowioną na drewnianej galerii.

KAPLICA WNIEBOWZIĘCIA NMP

Dużo cenniejsza artystycznie niż sam kościół jest dostawiona do niego w poł. XV w. późnogotycka, dwupoziomowa kaplica Wniebowzięcia NMP będąca prawdziwym klejnotem sztuki późnego średniowiecza. Jej koronkowa architektura ograniczona do ażurowego szkieletu przypór, ze ścianami całkowicie zdematerializowanymi i zastąpionymi olbrzymimi,

ozdobionymi bogatymi maswerkami oknami jest dziełem Hansa Puchsbauma, czołowego europejskiego architekta epoki późnego gotyku, zatrudnionego przy budowie potężnego kościoła (obecnie katedry) św. Szczepana w Wiedniu (w zbiorach graficznych ASP w Wiedniu zachowały się jego dwa rysunki projektowe spiskiej kaplicy). Nie wiemy, kto był fundatorem tego arcydzieła. W dawniejszej literaturze nazywano ją często „kaplicą Zápolyów” i datowano na lata 1473–77. W wyniku ostatnich badań jej czas powstania przesunięto na ponad 20 lat wstecz, a więc zanim Zápolyowie zyskali włości i wysoką pozycję na Spiszu. Najbardziej prawdopodobna teoria mówi, że kaplicę wzniesli wywodzący się ze środowiska spiskich kopijników, i właśnie w poł. XV w. dochodzący do olbrzymiego znaczenia Thurzonowie. Wzorem ideowym

i artystycznym dla obiektu w Spiskim Czwartku była słynna paryska Sainte-Chapelle. Dolną, skromniejszą część przeznaczono zapewne na pochówki, w rozświetlonej górnej odbywały się najważniejsze uroczystości. Wyposażenie kaplicy, jej dekoracja malarska, witraże i rzeźby pochodzą z 2. poł. XIX w. W neogotyckim ołtarzu głównym zachował się oryginalny, wysokiej klasy obraz z poł. XV w. przedstawiający Zaśnięcie Matki Boskiej. Jego autorem jest wybitny, anonimowy malarz z Norymbergi, od jednego ze swoich dzieł nazywany Mistrzem Ołtarza Tucherów. Warto zwrócić uwagę na realizm, z jakim zostali ukazani skupieni wokół łoża Marii apostołowie (na nosie jednego z nich, zatopionego w książce, można dostrzec okulary). Na zewnętrznej, południowej ścianie kaplicy zachowało się gotyckie malowidło ukazujące Ukrzyżowanie.

12 DRAWCE

Drawce (Drawce) wzmiankowano w 1263 r. jako wieś zamieszkałą przez królewskich sokolników. W 1282 r. Władysław IV nadał ją panom z Hrhowa (Görgeyom), którzy kilka lat później, w 1288 r., sprowadzili do miejscowości antonitów (zob. ramka).

KOŚCIÓŁ ŚW. ANTONIEGO

Pamiętką po zakonnikach jest gotycki kościół św. Antoniego z pocz. XIV w. Niestety, nie zachowały się budynki funkcjonującego do pocz. XVI w. klasztoru. Świątynię przebudowano ok. 1370 r., kiedy do nawy wprowadzono sklepienia wsparte na dwóch kolumnach. Pierwotnie stała przy niej wieża, ale w XIX w. była ona już tak zniszczona, że groziła

zawaleniem i zdecydowano się ją rozebrać. We wnętrzu można zobaczyć kilka gotyckich rzeźb (w ołtarzu głównym z ok. 1490 r., na łuku tęczowym i w barokowym ołtarzu bocznym) oraz stalle z 1510 r., w których w czasie uroczystości kościelnych zasiadali mnisi. Najciekawsze są jednak malowidła ścienne z lat ok. 1310–20. Nad stallami po lewej, północnej stronie ukazano sceny z życia św. Antoniego: Spotkanie z św. Pawłem Pustelnikiem, Męczenie św. Antoniego przez diabła, Kuszenie św. Antoniego przez czarta, który przybrał postać kobiety, oraz Okaleczenie św. Antoniego. Ścianę zamykającą prezbiterium ozdabiają znakomite obrazy Zwiastowania i Ukrzyżowania. Inspirowane bizantyńskimi przedstawieniami ikonowymi i pokrewne współczesnym trendom we Włoszech kompozycje należą do czołowych przykładów gotyckiej sztuki przedstawieniowej na Słowacji.

Kościół św. Antoniego Pustelnika w Drawcach

ANTONICI

Zakon św. Antoniego Pustelnika powstał w 1095 r. z inicjatywy rycerza Gastona de Dauphine. Jego syn cierpiął na ergotyzm (zwany potocznie „ogniami św. Antoniego”), chorobę pojawiającą się często po zjedzeniu sporyszu, której objawami są silne halucynacje, drgawki, gorączka i palący ból. Chłopiec miał wyzdrowieć dzięki wstawiennictwu św. Antoniego po tym, jak ojciec udał się z pielgrzymką do jego relikwii przechowywanych w St-Antoine-l'Abbaye. Antonici byli początkowo świeckim stowarzyszeniem zajmującym się szpitalnictwem (specjalizowali się zwłaszcza w chorobach skóry), którego regułę zatwierdził papież Urban II. Z czasem przekształcili się we wspólnotę zakonną. W późnym średniowieczu opiekowali się oni 369 szpitalami, głównie na terenie Niemiec. W 1777 r. zakon św. Antoniego został potoczony z kawalerami maltańskimi. Klasztor w Drawcach był najważniejszą siedzibą antonitów na Węgrzech. Jak się przypuszcza, głównym celem jego istnienia było zapewnienie wykwalifikowanej kadry medycznej do leczenia spiskich Niemców.

13 LEWOCZA

Nazywana „spiską Norymbergą” Lewocza (Levoča) z wpisana na listę UNESCO starówką to najjaśniejszy klejnot pośród spiskich miast tak bogatych przecież we wspaniałe zabytki. Stowiańskie osady na obrzeżach obecnego centrum (w pobliżu Bramy Koszyckiej oraz niedaleko drogi do Nowej Wsi Spiskiej) istniały już w X–XI w. Wspaniały rozkwit Lewocza zawdzięcza niemieckim kolonistom, którzy przybyli w XIII w. i założyli nowe miasto na obecnym miejscu. W wielkim przywileju Stefana V dla spiskich Sasów z 1271 r. jest ona określona jako najważniejsza ich miejscowość (*civitas nostra capitalis*). Przez kolejną wieki Lewocza była siedzibą grafa stojącego na czele niemieckiej społeczności na Spiszu i reprezentującego ją przed królem. Spośród licznych przywilejów, jakimi obdarzali Lewoczę władcy Węgier, najważniejszym było nadane mu w 1321 r. przez Karola Roberta Andegaweńskiego prawo

składu obligujące wszystkich kupców do zatrzymania się w mieście i wyłożenia swoich towarów przez co najmniej 15 dni – w ten sposób lewoczanie zyskali prawo pierwokupu produktów od węgierskich, polskich i ruskich handlarzy. Okresem szczytowego rozwoju były wieki XV i XVI. Zajmujące się handlem (m.in. wydobywanymi w okolicy metalami) rodziny na czele z Thurzonami dorabiały się olbrzymich fortun, prężnie działały warsztaty rzemieślnicze (w tym zawodów artystycznych: rzeźbiarzy, malarzy, złotników i miedziorytników; ponad wszystkie inne wybiła się pracownia snycerska Pawła z Lewoczy), tutaj sze szkoły słynęły z niezwykle wysokiego poziomu nauczania. Kilkakrotnie w mieście dochodziło do spotkań władców; w 1494 r. miał miejsce słynny zjazd Jagiellonów. W końcu XVI w. zaczął się powolny upadek gospodarczy Lewoczy związany z wojnami wewnętrznymi, wzrastającym zagrożeniem tureckim, sporami religijnymi, nawracającymi epidemiami oraz wybuchającymi co kilkadziesiąt lat wielkimi pożarami. Mimo

to wciąż była ona ważnym centrum oświaty, nauki oraz, od końca XVIII w., jednym z najważniejszych ośrodków słowackiego odrodzenia narodowego. W XIX w. coraz większe znaczenie zaczęła zyskiwać szybko się industrializująca pobliska Nowa Wieś Spiska, spychając Lewoczę do rangi niewielkiej, prowincjonalnej, żyjącej minioną chwałą miejscowości.

KOŚCIÓŁ ŚW. JAKUBA

Świadectwem wspaniałej przeszłości i bogactwa miasta jest rozległy, prostokątny **rynek** (Námestie Majstra Pavla) i grupujące się wokół niego budowle.

W jego centrum wznosi się najświetniejszy zabytek Lewoczycy, będący symbolem jej niegdyś aspiracji i znaczenia gotycki **kościół św. Jakuba**. Wybudowano go w latach ok. 1330–70. Na przełomie XIV i XV w. dodano kaplicę św. Jerzego przylegającą do nawy od północy, a w latach 70. XV w. przedsionki z obu stron świątyni. Między 1544 a 1674 r. fara należała do protestantów; nie usunęli oni (jak to się często zdarzało) wcześniejszych ołtarzy, lecz, doceniając ich wartość historyczną i artystyczną, jedynie je zamknęli, pozostawiając umieszczone w nich obrazy i rzeźby nienaruszone. W końcu XVIII w. rozebrano zniszczoną wieżę kościelną i kilkadziesiąt lat później, w latach 50. XIX w., wzniesiono

nową, neogotycką. Kościół składa się z długiego, trójnawowego, pseudohalowego korpusu i bardzo krótkiego, wielobocznego zamkniętego prezbiterium. Najciekawsze architektonicznie są prowadzące do wnętrza, bogato ukształtowane portale i kryjące je przedsionki z późnogotyckimi sklepieniami. Jednak tym, co wyróżnia lewocką farę spośród innych średniowiecznych budowli, jest bogactwo i różnorodność oryginalnej dekoracji i wyposażenia. Ściany ozdobione są kilkoma zespołami gotyckich malowideł. Najstarsze fragmenty w prezbiterium, z ok. 1350 r., ukazują chłopów przy pracy i pierwotnie stanowiły część cyklu poświęconego kolejnym miesiącom roku. W końcu XIV w. został on przystygnięty kolejną warstwą malowideł przedstawiających świętych i sceny z życia Chrystusa. Najbardziej interesujące są pochodzące z podobnego czasu malowidła na północnej ścianie nawy: składający się

z 20 obrazów cykl pokazujący na podobieństwo komiksu dzieje męczeńskiej śmierci św. Doroty; oraz przedstawienia Siedmiu Skutków Miłosierdzia (z mieszczańską parą pomagającą biednemu, pod którego postacią ukryty jest sam Jezus) i Siedmiu Grzechów Głównych (z dopuszczającą się kolejnych występków parą małżeńską siedzącą na symbolizującym dany grzech zwierzęciu). Największym (dosłownie i przenośnie) skarbem kościoła jest wspaniaty, mający 18,62 m wysokości ołtarz główny wykonany przez Pawła z Lewoczy i jego uczniów w latach ok. 1508–17. W jego centralnej części stoją figury Matki Boskiej z Dzieciątkiem, św. Jakuba Starszego i św. Jana Ewangelisty, w predelli znajduje się rzeźbiona scena Ostatniej Wieczerzy, na awersach skrzydeł są reliefy poświęcone misyjnej działalności apostołów, a na ich rewersach malowidła ukazujące Pasję Chrystusa. Zwracają

PAWEŁ z LEWOCZY

Mimo że Paweł z Lewoczy był jednym z najwybitniejszych artystów późnego gotyku, to nic nie wiemy o jego pochodzeniu oraz miejscu wykształcenia. Forma dzieł wskazuje na dogłębną znajomość prac Wita Stwosza. Nie wiadomo jednak, czy był jego uczniem, czy też zapoznał się z jego twórczością jako już samodzielny artysta. Pierwsza wzmianka o Pawle jako mieszkańcu Lewoczy pochodzi z 1506 r. Nieco wcześniejszy, z 1503 r., jest ołtarz św. Antoniego w Spiskiej Sobocie przypisywany mu przez badaczy. W dokumentach miejskich notowano go do 1537 r.; w 1542 r. jego żona była już wdową. W latach 1527–28 zasiadał on w radzie miejskiej. Paweł z Lewoczy prowadził rozbudowaną pracownię z wieloma uczniami i współpracownikami – stąd wynikają ogromne trudności w jednoznacznym przypisaniu mu wielu dzieł i odróżnieniu od prac warsztatu i naśladowców. Jego *opus magnum* jest ołtarz główny w kościele św. Jakuba w Lewoczy wykonany w latach 1508–17. Innymi ważnymi dziełami są grupa Adoracji Dzieciątka i figura św. Jerzego na koniu walczącego ze smokiem w lewockiej farze oraz ołtarz św. Jerzego w Spiskiej Sobocie z 1516 r. Charakterystyczne dla stylu Pawła z Lewoczy są umiejętność realistycznego ukazywania scen i postaci ludzkich oraz niezwykła wirtuozeria w rzeźbieniu skomplikowanych, głęboko drażnionych i ekspresyjnych fałdów szat. W późnych pracach widoczne są wpływy renesansu przejawiające się w antykizujących ornamentach.

uwagę olbrzymi realizm w przedstawieniu postaci (zwłaszcza męskich), krajobrazowego tła na skrzydłach i sceny wieczery oraz niezwykła wirtuozeria w kształtowaniu wzburzonych, skomplikowanych fałd szat i ażurowej architektury. Przy ołtarzu stoi późnogotyckie sakramentarium datowane na poł. XV w. Szereg kolejnych wysokiej klasy późnogotyckich nastaw ołtarzowych rozmieszczonych jest w przestrzeni nawowej. Warto przyrzeć się dokładniej ołtarzowi Matki Boskiej Śnieżnej powstałemu z okazji zjazdu królewskiego w Lewoczy w 1494 r. oraz kolejnym dziełom warsztatu Pawła z Lewoczy: ołtarzom św. Janów, św. Anny Samotrzeć i św. Mikołaja. Jego autorstwa są także rzeźba św. Jerzego na koniu walczącego ze smokiem w kaplicy po północnej stronie i grupa Adoracji Dzieciątka w późniejszej barokowej aranżacji w tylnej części nawy północnej. Bogatego wyposażenia dopełniają późnogotyckie stalle, ambona z 1626 r. organy z lat 1624–30 i liczne epitafia.

Po północnej stronie kościoła stoi duży budynek dawnego **domu kupieckiego** z lat 1587–88 (i kilkakrotnie później przebudowany), który, w zależności od okresu, służył również jako szkoła, arsenał i kasyno. Wcześniej w tym miejscu znajdowały się wagi miejskie, w których kupcy mogli sprawdzić ciężar zakupionych towarów oraz warsztaty kamieniarskie i złotnicze. Na samym krańcu placu, pośrodku zadrzewionego skweru stoi wykonany w spiskim trawertynie **pomnik L'udovíta Štúra**, jednej z najważniejszych postaci słowackiego odrodzenia narodowego, działacza społecznego i politycznego. Po tym, jak będący profesorem gimnazjum ewangelickiego w Pożoniu (dzisiejszej Bratysławie) Štúr został usunięty z uczelni za swoją aktywność polityczną, grupa jego uczniów

opuściła szkołę i przybyła do Lewoczy. Tutaj po raz pierwszy odśpiewano pieśń do słów poematu *Nad Tatrou sa blýska* jednego z owych studentów, poety Janka Matúški, będącą obecnie hymnem Słowacji. Po południowej stronie kościoła wznosi się **dzwonnica** z lat 1656–63, pierwotnie zwieńczona renesansową attyką, przebudowana w stylu barokowym i połączona z ratuszem przewiązką w 1768 r.

KOŚCIÓŁ ŚW. JAKUBA

- Nám. Majstra Pavla 53; bilety kupuje się w budynku naprzeciwko kościoła
- www.chramsvojakuba.sk
- kościół zwiedza się z przewodnikiem w ramach półgodzinnego oprowadzania; godziny wejść różnią się w zależności od dnia tygodnia i miesiąca (szczegółowe informacje są na podanej wyżej stronie)
- 1–3 EUR

RATUSZ

Wspomniany **ratusz** powstał w 1470 r., po tym, gdy rada miejska zdecydowała się wznieść swoją nową siedzibę na obecnym miejscu. Budynek władz miasta wielokrotnie był rozbudowywany i przekształcany, m.in. w 1615 r. dodano południowe skrzydło z podcieniami na arkadach. Niedługo potem powstały alegoryczne malowidła między oknami ukazujące personifikacje cnót, jakimi mieli się kierować w swojej pracy miejscy urzędnicy: Umiarkowania (przelewa wino z dzbana do kielicha), Roztropności (z lustrem i wężem wokół ręki), Męstwa (z kolumną), Cierpliwości (z barankiem) i Sprawiedliwości (z mieczem

i wagą). Obecny wygląd, z neorenesansowymi arkadami od zachodu i malowniczymi szczytami, ratusz uzyskał w wyniku prac restauracyjnych prowadzonych przez m.in. Frigyesa Schuleka (jednego z najwybitniejszych węgierskich architektów i konserwatorów końca XIX w.) w latach 1893–95. Piwnice mieściły winiarnię, w której serwowano wino z Tokaju (miasto Lewocza miało w tamtym regionie swoją własną winnicę), na parterze znajdowała się apteka, a na piętrze były sala posiedzeń i siedziby urzędów. Obecnie ratuszowe przestrzenie mieszczą ekspozycje Muzeum Spiskiego. W częściowo oryginalnych wnętrzach zwiedzający mogą oglądać wyroby lewockiego rzemiosła i dzieła sztuki

przeniesione z okolicznych miejscowości. Przy gmachu ratusza ustawiono w 1933 r. **klatkę hańby** z przetomu XVI i XVII w. (pierwotnie stała na miejscu obecnego kościoła ewangelickiego, następnie w jednym z miejskich parków). Służyła ona publicznemu upokorzeniu osób przyłapanych na wykroczeniu przeciw moralności, np. pijaństwie, cudzołóstwie lub pracy w niedzielę i święta.

RATUSZ

- Nám. Majstra Pavla 2
- www.spisskemuzeum.com
- pn.–nd. 9.00–17.00
- 3–6 EUR (łącznie z domem Mistrza Pawła)

Ratusz w Lewoczy

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

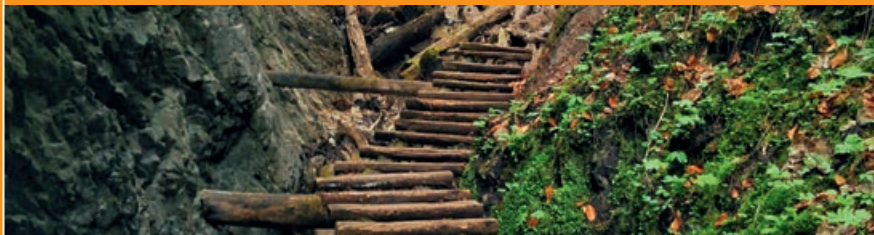
Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion

trek&travel to przewodnik, dzięki któremu poznasz najpiękniejsze górskie trasy oraz odkryjesz najciekawsze atrakcje regionu. Mapy, profile wysokości, panoramy i szczegółowe informacje pomogą odpowiednio przygotować się do wędrowki, a bogate opisy krajoznawcze oraz propozycje miejsc wartych odwiedzenia przybliżą historię, kulturę i zabytki odwiedzanego obszaru. Niezależnie od tego, czy planujesz samotną wyprawę, czy wakacje z dziećmi, w przewodniku **trek&travel** znajdziesz wszystko, co potrzeba, aby wyjazd w góry był udany i pełen atrakcji.

Słynna trasa efektownym Przełomem Hornadu, której długie odcinki wiodą po podestach umieszczonych na skałach wysoko nad nurtem rzeki, przepiękny wąwóz Sucha Biała z wodospadami i wąskimi korytarzami, zawieszona blisko 150 m nad urwiskiem platforma skalna Tomaszowski Widok i fantastyczny krajobraz Dobszyńskiej Jaskini Lodowej – w Słowackim Raju króluje przyroda. W regionie nie brak też wysokiej klasy zabytków, jak malownicze ruiny klasztoru Kartuzów i Zamku Spiskiego, barokowy kościół w Kieżmarku czy wpisana na listę UNESCO starówka w Lewoczy.

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900

0 601 339900

Bezdroża

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny na:

ebookpoint

ISBN 978-83-283-7386-0

44,90 zł